

علمی پژوهشی

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی^{۱*}، علی محمد قدسی^۲، جواد افشارکهن^۳، محمد تقی سبزه‌ای^۴

چکیده

سرمایه اجتماعی به‌عنوان تسهیل‌کننده کنش فردی و اجتماعی اهمیتی بیشتر از سایر سرمایه‌ها در جامعه دارد. سرمایه اجتماعی ابزاری بسیار ارزشمند برای مبارزه با نارسایی‌های اجتماعی است. میزان بالای سرمایه اجتماعی در جوانان و نوجوانان می‌تواند خطرپذیری آنان را در مقابل آسیب‌های اجتماعی کاهش دهد و باعث ارتقاء سلامت آن‌ها باشد. با هدف بررسی میزان سرمایه اجتماعی در میان دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سایر دانشگاه‌ها (سطح ملی)، نمونه‌ای برابر ۲۹۰ نفر از دانشجویان این دانشگاه با استفاده از نمونه‌گیری طبقه‌بندی متناسب انتخاب شدند و مورد پیمایش قرار گرفتند. با استفاده از پرسش‌نامه محقق-ساخته و در ۱۸ بعد از ابعاد سرمایه اجتماعی، متغیر سرمایه اجتماعی مورد اندازه‌گیری قرار گرفت. نتایج مطالعه نشان می‌دهد که میزان مشارکت سیاسی - اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا کم‌تر از سایر دانشگاه‌هاست. اعتماد نهادی و تعمیم‌یافته (به دانشگاه) در سطح ملی بیشتر از دانشگاه بوعلی سیناست و این امر به معنای پایین بودن اعتماد به دانشگاه در این مجموعه در مقایسه با سایر دانشگاه‌هاست. تعامل بین استاد و دانشجو و ساختار دانشکده، ارتباط دانشجو و فضای آکادمیک، حمایت اجتماعی ادراک‌شده، دانشگاه بوعلی وضعیت بهتری نسبت به سایر دانشگاه‌ها دارد. در احساس امنیت میانگین دانشجویان دانشگاه بوعلی پایین‌تر از سایر دانشگاه‌هاست.

تاریخ دریافت:

۳۰ اردیبهشت ۱۴۰۴

تاریخ پذیرش:

۰۳ مرداد ۱۴۰۴

کلیدواژه‌ها:

سرمایه اجتماعی؛ اعتماد اجتماعی؛ احساس امنیت؛ دانشگاه بوعلی

مقدمه

امروزه سرمایه اجتماعی، نقش بسیار مهم‌تری از سرمایه فیزیکی و انسانی در جوامع ایفا نموده و بدون وجود سرمایه اجتماعی، سایر سرمایه‌ها اثربخشی خود را از دست می‌دهند و پیمودن راه‌های توسعه و تکامل فرهنگی و اقتصادی دشوار می‌گردد (بیکر، ۱۳۸۲). نظریه پردازان علوم اجتماعی، تعاریف متفاوتی را از سرمایه اجتماعی ارائه نموده‌اند. پاتنام، سرمایه اجتماعی را شامل شبکه‌های اجتماعی، ارتباط متقابل، اعتماد و قابلیت اطمینان می‌داند که می‌توانند با ایجاد و تسهیل

^۱ دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران. (نویسنده مسئول)

^۲ دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

^۳ دانشیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

^۴ استادیار جامعه‌شناسی، گروه علوم اجتماعی، دانشکده اقتصاد و اجتماعی، دانشگاه بوعلی سینا، همدان، ایران.

امکانات هماهنگ، کارایی جامعه را بهبود بخشند. کلمن، آن را تسهیل‌کننده کنش‌های فردی و جمعی درون جامعه و فوکویاما، توانایی‌های افراد جامعه برای کار کردن افراد با یکدیگر به‌منظور دستیابی به اهداف مشترک می‌داند (کلمن، ۱۹۹۰؛ فوکویاما، ۱۹۹۵؛ پاتنام، ۲۰۰۲). سرمایه اجتماعی نشان‌دهنده مشخصه‌هایی از زندگی اجتماعی، شبکه‌ها، هنجارها و اعتماد است که شرکت‌کنندگان را قادر می‌سازد با هم کار کنند تا به‌طور مؤثرتری به دنبال اهداف مشترک باشند. (Putnam, 1995)

بررسی‌ها نشان داده‌اند که دسترسی جوانان و نوجوانان به سرمایه اجتماعی می‌تواند زمینه کاهش مشکلات اجتماعی و رفتاری را سبب گردد؛ لذا با فراهم آوردن زمینه تعاملات اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی و کار تیمی می‌توان از میزان آسیب‌های اجتماعی و خطرپذیری در آنان کاست و موجبات پیشرفت تحصیلی و ارتقاء سلامت آن‌ها را فراهم آورد (Kreuter & Lezin, 2002).

مطالعاتی در ایران و در دانشگاه‌های ایران در زمینه سرمایه اجتماعی انجام شده‌اند که به دو مورد از آن‌ها اشاره می‌شود. حسینی و همکاران با انجام پژوهشی بر مبنای داده‌های ثانویه پیمایش ارزش‌ها و نگرش‌های ایرانیان به رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی در مراکز ایران مبادرت نموده و نتیجه گرفته‌اند که با توجه به تفاوت‌های موجود، برای تعیین اهداف و سیاست‌هایی که در جهت افزایش سرمایه اجتماعی عمل می‌کند، باید مؤلفه‌ها و شاخص‌های مهم و تعیین‌کننده سرمایه اجتماعی آن بخش یا شهر را به‌صورت خاص مورد مطالعه قرار دهیم (حسینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۵۹). از مطالعات انجام‌شده در محیط دانشگاهی هم می‌توان به مطالعه‌ای که در سال ۱۳۹۱ بر دانشجویان دانشگاه گرگان انجام گرفت، اشاره کرد. نتایج این مطالعه نشان داد که دانشجویان سرمایه اجتماعی موجود در دانشگاه خود را پایین‌تر از سطح کفایت مطلوب و نیز سطح حداقل کفایت قابل قبول ارزیابی نموده‌اند (بیدختی و همکاران، ۱۳۹۱: ۱۰۸). برخی شاخص‌هایی که می‌توان از آن‌ها به‌عنوان مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی اشاره نمود و آمار آن در دانشگاه بوعلی موجود بوده به‌قرار زیر هستند:

در حال حاضر ۵۵ انجمن علمی دانشجویی، ۲۲ کانون هنری و فرهنگی، ۵ تشکل سیاسی- اجتماعی و شورای صنفی در دانشگاه بوعلی سینا فعال هستند و به‌طور متوسط سالانه حدود ۶۰۰ برنامه در دانشگاه برگزار می‌شود. سرمایه اجتماعی در آموزش عالی به‌عنوان نیروی محرکه پایدار و حرکت به‌سوی جامعه معرفتی نقشی راهبردی دارد. با توجه به کارکردهای مثبت تعاملات و روابط انسانی و اجتماعی، شناخت منابع و راهکارهای تقویت آن می‌تواند پیامدهای مفیدی برای دانشجویان داشته باشد.

مطالعات انجام‌شده پیرامون سرمایه اجتماعی نشان می‌دهد، سیستم‌ها یا گروه‌ها و جوامعی که از سرمایه اجتماعی بالایی برخوردار می‌باشند، نه‌تنها میزان تعهد و مسؤلیت‌پذیری، انعطاف‌پذیری، مدیریت مناسب کنش جمعی در آن‌ها، در سطح بالایی قرار دارد (بولینو، ویلیام و جیمز، ۲۰۰۲)، بلکه کاهش فقر و توسعه اقتصادی (پوتنام، ۲۰۰۲)، تسهیل مبادله و

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

هماهنگی فعالیت‌ها (شجاعی باغینی، ۱۳۸۷)، توسعه میزان مشارکت و تعلق اجتماعی، پیشرفت تحصیلی و درنهایت تأمین رضایت تحصیلی دانشجویان (کلمن، ۱۹۸۸) را نیز به همراه دارد.

میزان سرمایه اجتماعی در هر گروه یا جامعه‌ای نشان‌دهنده میزان اعتماد افراد به یکدیگر است. همچنین وجود میزان قابل قبولی از سرمایه اجتماعی موجب تسهیل کنش‌های اجتماعی می‌شود؛ به طوری که در مواقع بحرانی می‌توان برای حل مشکلات و اصلاح فرآیندهای موجود سود برد. از این رو شناسایی عوامل مؤثر در تقویت یا تضعیف سرمایه اجتماعی اهمیت بسزایی دارد.

آموزش عالی برای برخورداری از کیفیت بهتر، ساختارهای کارآمدتر و قابلیت‌های بیشتر برای گسترش یادگیری، ترویج دانش، توسعه پژوهش، تولید علم و ارتباط مؤثر با جامعه برای به‌سازی فرآیند مداوم آموزش دانشگاهی، توانمندسازی نیروی انسانی و خود نوسازی (سرکارآرانی، ۱۳۸۸) نیازمند استفاده از قابلیت‌های سرمایه اجتماعی می‌باشد.

ادبیات پژوهش

مطالعات زیادی در زمینه سرمایه اجتماعی در محیط دانشگاهی در ایران و جهان انجام شده است. جدول زیر برخی از این مطالعات را مورد بررسی قرار داده است. درنهایت جمع‌بندی و نقد مطالعات، مورد اشاره قرار گرفته است.

جدول ۱. پیشینه داخلی - خارجی مطالعات مرتبط با سرمایه اجتماعی دانشجویان

محقق	عنوان پژوهش	خلاصه
خراسانی و پور ماسوله (۱۳۸۴)	سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد در منطقه محل زندگی (محل) آن‌ها و عوامل مؤثر بر میزان آن است. جامعه آماری دانشگاه علوم پزشکی مشهد با حجم ۵۳۸۳ بوده است. تعداد نمونه ۲۴۴ نفر به دست آمد. نمونه‌گیری به روش طبقه‌بندی شده سیستماتیک انجام شد که طبقات، دانشکده محل تحصیل و جنس دانشجویان بودند. سرمایه اجتماعی کمیت و کیفیت روابط اجتماعی فرد در محل زندگی است که سه بعد مشارکت اجتماعی، اعتماد اجتماعی و انسجام اجتماعی برای آن در نظر گرفته شد. این سه بعد هر کدام در چهار نوع رابطه اجتماعی شامل روابط فرهنگی، روابط اجتماعی، روابط سیاسی و روابط اقتصادی سنجیده شد. در این پژوهش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان در منطقه محل سکونت دائم آن‌ها در یک طیف ۵ قسمتی از یک تا پنج، ۲/۶۶ به دست آمد. همچنین میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان در	

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

محقق	عنوان پژوهش	خلاصه
		<p>دانشگاه، در همین طیف ۳ به دست آمد. مهم‌ترین عوامل مثبت عبارت بودند از: میزان سرمایه فرهنگی فرد، میزان امنیت در محله، میزان شبکه‌های اجتماعی در محله، متأهل بودن فرد و وضعیت اقتصادی هم‌محله‌ای‌ها، در این پژوهش خودپنداره فرد با میزان سرمایه اجتماعی وی در محله رابطه معنی‌دار منفی داشته است.</p>
مرشدی و شیری (۱۳۸۷)	مقایسه سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تهران و اعضای کانون‌های فرهنگی و هنری	<p>این مطالعه تلاش دارد تا نقش کانون‌های فرهنگی و هنری دانشگاه‌های شهر تهران در تقویت سرمایه اجتماعی دانشجویان و تأثیر آن در گسترش هنجارهای مدنی و کاهش رفتارهای انحرافی در بین دانشجویان را مورد سنجش قرار دهد. برای سنجش مفهوم سرمایه اجتماعی از چارچوب نظری پاتنام استفاده شده است. روش تحقیق در این پژوهش روش پیمایش است که با استفاده از تکنیک پرسش‌نامه به اجرا درآمده است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد؛ درحالی‌که سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تهران (به‌عنوان گروه کنترل) و فعالین کانون‌های فرهنگی و هنری دانشگاه‌های از حد متوسط تجاوز نمی‌کند، اما سرمایه اجتماعی اعضای کانون‌های فرهنگی و هنری بیشتر از سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تهران است. نتایج همچنین بیان‌گر تأثیر مستقیم سرمایه اجتماعی بر تقویت رفتارهای مدنی و کاهش رفتارهای انحرافی است.</p>
رضایی و همکاران (۱۳۹۵)	بررسی سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در	<p>این مطالعه با هدف بررسی سرمایه اجتماعی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم انجام شده است. این مطالعه از نوع مقطعی بود که بر روی ۱۸۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در رشته‌های پزشکی، بهداشت عمومی، پرستاری، علوم آزمایشگاهی، هوشبری و اتاق عمل با استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده در سال ۱۳۹۳ انجام شد. برای جمع‌آوری اطلاعات از پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی Bullen استفاده شد. نتایج بررسی نشان داد که از بین حیطه‌های سرمایه اجتماعی، بیشترین میانگین مربوط به حیطه «ارتباط با دوستان و خانواده» ($56/20 \pm 56/29$) و کم‌ترین میانگین مربوط به حیطه «مشارکت در فعالیتهای اجتماعی» ($41/56 \pm 20/39$) می‌باشد. همچنین، سرمایه اجتماعی ارتباط آماری معنی‌داری با متغیرهای مقطع تحصیلی، رشته تحصیلی، وضعیت تأهل، محل سکونت و وضعیت بومی بودن داشت ($p < 0/05$).</p>
عباسی اسفجیر و اسفندیاری (۱۳۹۶)	بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان (مورد)	<p>هدف این مقاله بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی و ابعاد آن بر مشارکت سیاسی دانشجویان، در دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری بوده است. روش تحقیق پژوهش در جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌ها، روش پیمایشی بوده و مطالعه روی ۲۷۷ نفر از دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری صورت گرفته و برای جمع‌آوری اطلاعات، از پرسش‌نامه محقق-ساخته استفاده شده است. نتایج نشان‌دهنده همبستگی معناداری میان ابعاد سرمایه</p>

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

محقق	عنوان پژوهش	خلاصه
	مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد (ساری)	اجتماعی و میزان مشارکت سیاسی پاسخ‌گویان است.
تمنا و صمدی (۱۳۹۵)	رابطه سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی با میزان آگاهی دانشجویان از فرهنگ دانشگاهی	در این پژوهش براساس نظریه سرمایه فرهنگی و اجتماعی بوردیو و دیگران، چگونگی تأثیرپذیری این آگاهی بررسی شده است. روش تحقیق توصیفی پیمایشی بود و از بین ۱۶۰۰ نفر دانشجوی دانشگاه پیام نور اهر نمونه‌ای به تعداد ۳۱۰ نفر براساس جدول مورگان و به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری پرسش‌نامه محقق‌ساخته بود. آلفای کرونباخ محاسبه شده برای متغیرها بیان‌گر پایایی رضایت‌بخش و هماهنگی از سؤالات پرسش‌نامه بود. نتایج نشان داد بین شاخص‌های سرمایه اجتماعی نظیر شبکه روابط اجتماعی، اعتماد اجتماعی، اعتماد نهادی و همیاری و میزان آگاهی دانشجویان از فرهنگ دانشگاهی رابطه مثبت و معنی‌دار وجود دارد. همچنین بین شاخص‌های سرمایه فرهنگی و میزان آگاهی دانشجویان رابطه مثبت و معنادار وجود دارد.
باقری یزدی (۱۳۹۰)	رابطه سرمایه اجتماعی با خطرپذیری در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبائی تهران	هدف تحقیق بررسی میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان و شناسایی برخی عوامل مؤثر بر آن بوده است، روش مطالعه از نوع میدانی و توصیفی از نوع همبستگی بوده است از پرسش-نامه سرمایه اجتماعی اونیکس و بولن و خطرپذیری نوجوانان ایرانی محمدی و احمد آبادی استفاده شده است. نمونه مورد مطالعه ۳۷۲ نفر دانشجوی خوابگاهی به شکل نمونه‌گیری تصادفی بوده است. براساس یافته‌ها، همبستگی معنی‌دار منفی بین سرمایه اجتماعی با خطرپذیری در افراد مورد مطالعه وجود دارد. میانگین نمرات دختران، افراد متأهل و شاغل در پرسش‌نامه سرمایه اجتماعی، به‌طور معناداری بیش از سایر گروه‌ها بود. برعکس میانگین نمره پسران، افراد مجرد و بی‌کار در پرسش‌نامه خطرپذیری به‌طور معنی‌داری بیش از گروه‌های دیگر بوده است.
Jibao Gu, Yanbing Zhang, Hefu Liu(2014)	اهمیت سرمایه اجتماعی برای خلاقیت دانشجویان در آموزش عالی در	این مقاله با بهره‌گیری از نظریه اجتماعی-فرهنگی، به بررسی تأثیر منابع مختلف سرمایه اجتماعی بر خلاقیت دانشجویان می‌پردازد. نمونه‌ای متشکل از ۲۱۶ دانشجوی تحصیلات تکمیلی از یک دانشگاه تحقیقاتی پیشرو در چین در مورد سرمایه اجتماعی و خلاقیت آن‌ها مورد بررسی قرار گرفت. نتایج نشان داد که سرمایه اجتماعی همسالان، مشاوران و متخصصان دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌تواند به‌طور مستقل و تعاملی بر خلاقیت آن‌ها

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

محقق	عنوان پژوهش	خلاصه
	چین	تأثیر بگذارد. به طور خاص، سه منبع سرمایه اجتماعی می توانند تأثیر مثبتی بر خلاقیت داشته باشند. علاوه بر این، سرمایه اجتماعی همسالان و مشاوران تأثیر مشترک معناداری بر خلاقیت داشت. با این حال، سرمایه اجتماعی همسالان و متخصصان تأثیر تعاملی منفی بر خلاقیت داشت.
Martin(2009)	Social capital, Academic Achievement, and Postgraduation Plans at an Elite, private. Sociological Perspectives	مطالعات کمی اثرات سرمایه اجتماعی را در سطح پس از دبیرستان بررسی کرده اند. این مطالعه با بررسی تأثیرات شبکه های اجتماعی دانشگاه بر پیشرفت تحصیلی دانشگاه و برنامه های آموزشی و شغلی پس از فارغ التحصیلی، با استفاده از داده های دقیق از یک دانشگاه خصوصی نخبه، این شکاف را در ادبیات برطرف می کند. نتایج نشان می دهد که شبکه های اجتماعی دانشگاه تأثیر کمی بر نتایج اولیه دانشگاه دارند، اگرچه دانشجویانی که شبکه های گسترده ای دارند، احتمال بیشتری دارد که با افتخار فارغ التحصیل شوند و به تحصیلات تکمیلی ادامه دهند. دانشجویانی که شبکه های دانشگاهی گسترده و عضویت های فوق برنامه دارند، احتمال بیشتری دارد که به مشاغل حرفه ای با جایگاه بالا، به ویژه به عنوان پزشک، تمایل داشته باشند.
Frank Neri, Simon Ville (2008)	تجدید سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانشجویان بین المللی در استرالیا	این مطالعه بررسی می کند که دانشجویان بین المللی چگونه و تا چه حد شبکه های اجتماعی خود را تجدید می کنند و آیا چنین سرمایه گذاری هایی با عملکرد تحصیلی ارتباط مثبتی دارند یا خیر. این مطالعه با اتخاذ چارچوبی از سرمایه اجتماعی یک نظرسنجی از دانشجویان بین المللی در یک دانشگاه معمولی استرالیایی انجام داده است تا سرمایه گذاری ها در تجدید سرمایه اجتماعی را دسته بندی و اندازه گیری نماید و یک مدل چند متغیره از عملکرد تحصیلی را که شامل متغیرهای سرمایه اجتماعی، از جمله متغیرهای دیگر، به عنوان رگرسیون است، بررسی نماید. نتایج نشان دهنده درجه بالایی از تنوع در سرمایه گذاری سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان و در میان فعال ترها، تمایل به ایجاد شبکه های نزدیک عمدتاً با دانشجویانی از کشور مبدأ خودشان است. نتایج تجربی نشان می دهد که چنین سرمایه گذاری هایی با بهبود عملکرد تحصیلی مرتبط نیستند، اما با افزایش رفاه مرتبط هستند.
Sun (1990)	بررسی رابطه بین عملکرد تحصیلی و سرمایه اجتماعی	اگرچه تحقیقات قبلی بر اهمیت سرمایه اجتماعی خانواده در خدمت به اهداف آموزشی تأکید کرده اند، اما مطالعات کمی رابطه بین سرمایه اجتماعی انباشته شده در یک جامعه محلی و عملکرد تحصیلی همه دانش آموزان ساکن در آن جامعه را بررسی کرده اند. این مطالعه از یک مدل چندسطحی صریح برای مطالعه این رابطه استفاده کرده است. تجزیه و تحلیل مدل خطی سلسله مراتبی از یک نمونه ملی از دانش آموزان کلاس هشتم نشان داده

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه ای

محقق	عنوان پژوهش	خلاصه
		<p>است که اکثر معیارهای سرمایه اجتماعی جامعه، حتی پس از کنترل معیارهای سرمایه اجتماعی خانواده و عوامل جمعیت‌شناختی، به‌طور مداوم با عملکرد مرتبط هستند. بین سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان رابطه مثبت وجود دارد.</p>
Oranye, N.O., Ezeah, P. & Ahmad, N. (2017)	عناصر سرمایه اجتماعی و عملکرد تحصیلی دانشجویان کارشناسی	<p>این مطالعه روابط بین عناصر سرمایه اجتماعی مانند امنیت ادراک‌شده، اعتماد، انسجام اجتماعی، سرمایه اجتماعی خانواده و نتایج تحصیلی دانشجویان کارشناسی را در نیجریه بررسی کرده است. داده‌های مقطعی از دانشجویان کارشناسی در یک دانشگاه ملی با استفاده از یک پرسش‌نامه ساختاریافته جمع‌آوری شد. جمعیت دانشجویان کارشناسی تمام‌وقت، ۱۵۰۰۰ نفر تخمین زده شد. نمونه‌ای متشکل از ۳۴۸ دانشجو به پرسش‌نامه پاسخ دادند و در تجزیه و تحلیل گنجانده شدند. از آمار رگرسیون چندگانه برای آزمایش مدل پیش‌بینی‌کننده‌های عملکرد تحصیلی استفاده شد. نتیجه رگرسیون نشان می‌دهد که سن، تعداد دفعاتی که دانشجو در ارائه تکالیف تأخیر داشته است، عمل متقابل و اعتماد در جامعه، ۲۲.۷ درصد از تغییرات عملکرد تحصیلی را تشکیل می‌دهند. همچنین، عملکرد تحصیلی ارتباط ضعیفی با حمایت دوستان، اعتماد به نهادهای دولتی و اعتماد به دانشگاه داشت، اما ارتباط قوی‌تری با عوامل غیرسرمایه اجتماعی مانند تأخیر در ارائه تکالیف و تعداد دفعاتی که دانشجو در یک تکلیف شکست می‌خورد، داشت.</p>
Jensen DH, Jetten J (2015)	تعاملات پل‌زننده و پیونددهنده در آموزش عالی: سرمایه اجتماعی و شکل‌گیری هویت تحصیلی و حرفه‌ای دانشجویان	<p>سؤال این مطالعه این بوده که آیا سرمایه اجتماعی که در طول تحصیلات دانشگاهی ایجاد می‌شود، توسعه هویت را شکل می‌دهد یا خیر و اگر چنین است، آیا سرمایه اجتماعی به‌دست‌آمده در طول سال‌های دانشگاه بر هویت دانشگاهی و حرفه‌ای آن‌ها تأثیر متفاوتی دارد یا خیر. در این مطالعه کیفیت، با ۲۶ دانشجوی دانمارکی و ۱۱ دانشجوی استرالیایی در مورد تجربیات تعامل اجتماعی آن‌ها، فرصت‌های آن‌ها برای توسعه سرمایه پیوندی و همچنین سرمایه پل‌زننده، و هویت دانشگاهی و حرفه‌ای آن‌ها مصاحبه شد. یافته‌ها نشان می‌دهد درحالی‌که سرمایه اجتماعی پیوندی با دانشجویان مشترک، شکل‌گیری هویت دانشگاهی را تسهیل می‌کند، چنین سرمایه اجتماعی منجر به توسعه هویت حرفه‌ای نمی‌شود همچنین مشخص شد که توسعه سرمایه اجتماعی پیوندی با مربیان، شکل‌گیری هویت حرفه‌ای دانشجویان را تسهیل می‌کند. باین‌حال، سرمایه اجتماعی پیوندی در بین دانشجویان مانع از شرکت در تعامل پیوندی با مربیان می‌شود و در نتیجه مانع شکل‌گیری هویت حرفه‌ای می‌شود.</p>

جمع‌بندی و نقد پیشینه

اغلب مطالعات انجام‌شده در داخل کشور بر مطالعه سرمایه اجتماعی در یک دانشگاه خاص بسنده کرده‌اند و هیچ مطالعه‌ای در ایران وجود ندارد که دانشگاه و بافت دانشگاهی را با سطح ملی مقایسه نموده باشد. از این رو این مطالعه از این جهت نسبت به سایر مطالعات واجد نوآوری است. همچنین در اغلب مطالعات انجام‌شده، ترکیبی کامل از شاخص‌های سرمایه اجتماعی به شکلی که در مطالعه حاضر استفاده شده است، به کار گرفته نشده است. علاوه بر این، در این مطالعه شاخص‌های سرمایه اجتماعی متناسب با دانشگاه بومی سازی شده‌اند؛ به عنوان مثال اعتماد به اساتید و دانشجویان و ... در اغلب مطالعات به کار گرفته نشده است. همچنین در بیشتر مطالعات، رابطه سرمایه اجتماعی با متغیرهایی استفاده شده است که مد نظر این مطالعه نبوده است (مثلاً رابطه سرمایه اجتماعی با رفتارهای انحرافی و آگاهی از فرهنگ دانشگاهی و خطرپذیری و...). این ایراد در مطالعات خارجی نیز وجود دارد. تمرکز این مطالعه بر بررسی رابطه این متغیرها با سرمایه اجتماعی نبوده است. هدف این مطالعه توصیف وضعیت موجود و مقایسه آن با سایر دانشگاه‌ها و برخی عوامل مؤثر بر آن بوده است.

مبانی نظری پژوهش پاتنام

پاتنام در تفسیر سرمایه اجتماعی بر سه مؤلفه اصلی آن یعنی شبکه‌ها، هنجارهای همیاری و اعتماد اجتماعی انگشت گذاشته و بر این باور است که سه عنصر فوق، همکاری متقابل و هماهنگی در جهت منافع مشترک را تسهیل می‌نماید. روابط و تعاملات در رویکرد پاتنام، بنیادی‌ترین جزء سرمایه اجتماعی و خاستگاه هنجارهای همیاری و اعتماد است (پاتنام، ۲۰۰۰: ۲۳). وی از جمله صاحب‌نظرانی است که کارکرد سرمایه اجتماعی را در سطوح منطقه‌ای و ملی در نظر گرفته و منافع خارجی و بهره‌مندی‌های عمومی سرمایه اجتماعی را مطمع نظر قرار می‌دهد. مفاهیم بده و بستان و قابل‌اعتماد بودن اجزای اصلی نظریه پاتنام را تشکیل می‌دهند که این مفاهیم از روابط شبکه‌ای اجتماعی برمی‌خیزند و بدین ترتیب، در امتیاز مدنی بودن یا اجتماعی سرشار از اعتماد را تولید می‌کنند که ساکنان آن نه فقط همدیگر را می‌شناسند، بلکه به شکل فعالی در زندگی همدیگر نقش دارند و روابطی مفید و مملو از اعتماد را برقرار می‌کنند (Shafer & Danil, 2008).

سرمایه اجتماعی اغلب به عنوان سرمایه و منابعی تعریف شده است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یکدیگر می‌توانند به دست آورند. اندیشه اصلی مطرح در این مفهوم این است که خانواده، دوستان و همکاران دارای بسیار مهمی را تشکیل

می‌دهند که یک فرد می‌تواند در شرایط بحرانی آن‌ها را به کار گرفته یا برای کسب منافع مادی مورد استفاده قرار دهد (پاتنام و گاس، ۲۰۰۲: ۹).

فوکویاما

فوکویاما نیز همچون پاتنام، سرمایه اجتماعی را در سطح کلان و در رابطه با رشد و توسعه اقتصادی در نظر گرفته و بدین‌سان آن را تعریف می‌نماید: «به‌سادگی سرمایه اجتماعی را می‌توان به‌عنوان مجموعه‌ای از ارزش‌ها و هنجارهای غیررسمی تعریف کرد که اعضای یک گروه مشترکاً بدان باور دارند و همکاری بین آنان را مجاز می‌سازد (فوکویاما، ۱۹۹۵). فوکویاما منابع ایجادکننده سرمایه اجتماعی را در قالب چهار نوع هنجار رفتاری مبتنی بر تشریک‌مساعی تعریف می‌کند که شامل ساختارمندی‌های نهادی، خودجوش، برون‌زا و طبیعی می‌باشد. کارکرد اصلی سرمایه اجتماعی را تسهیل همکاری و مشارکت گروهی برای تحقق اهداف و منافع فردی و جمعی و کمک به توسعه اقتصادی، سیاسی و فرهنگی می‌داند. در مجموع سرمایه اجتماعی آن نوع شبکه‌ای از روابط و پیوندهای مبتنی بر اعتماد اجتماعی بین فردی و بین گروهی و تعاملات افراد با نهادها، سازمان‌ها و گروه‌های اجتماعی است که قرین همبستگی و انسجام اجتماعی و برخورداری افراد و گروه‌ها از حمایت و انرژی لازم برای تسهیل کنش‌ها در جهت تحقق اهداف فردی و جمعی می‌باشد (فوکویاما، ۱۹۹۷).

جیمز کلمن

سرمایه اجتماعی از نظر جیمز کلمن منبعی اجتماعی - ساختاری است که دارایی و سرمایه افراد محسوب می‌شود. این دارایی شیء واحدی نیست، بلکه ویژگی‌هایی است که در ساختار اجتماعی وجود دارد و باعث می‌شود افراد با سهولت بیشتری وارد کنش اجتماعی شوند. این نوع سرمایه امکان دستیابی به هدف‌های معینی را که در نبود آن دست‌نیافتنی است، فراهم می‌سازد. مهم‌ترین ویژگی سرمایه اجتماعی از نظر کلمن نظام تعهدات و انتظارات است؛ یعنی اگر فرد A برای B کاری انجام دهد با اعتماد به اینکه B در آینده آن را جبران خواهد کرد، این امر انتظاری را در A و تعهدی را در B برای حفظ اعتماد ایجاد می‌کند. این تعهد مانند برگه‌ای اعتباری در دست A است و اگر او تعداد زیادی از این برگه‌ها از افرادی که با آن‌ها رابطه دارد، در دست داشته باشد، همانند سرمایه مالی بزرگی برای A اعتباری را ایجاد می‌کند که در صورت لزوم می‌تواند از آن استفاده کند. در اینجا دو عامل مهم وجود دارد اینکه تا چه حد محیط اجتماعی درخور اعتماد است؛ یعنی تعهدات بازپرداخت می‌شود و دیگر اینکه میزان واقعی تعهداتی که بر عهده گرفته شده تا چه حد است (تحقیقی، ۱۳۸۲: ۴۵-۴۷). کلمن نظیر بورديو برای سرمایه اجتماعی خصلتی ساختاری و تعاملاتی قائل بوده و معتقد است که

¹ Putnam & Gas

کنش‌گر با عضویت در گروه و تعامل با سایر کنش‌گران، با رعایت اصول و قواعد مورد پذیرش در آن گروه و جلب اعتماد دیگران، به اطلاعات مورد نیاز دست می‌یابد و در فرآیند کنش از حمایت جمعی برخوردار می‌شود (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۲). وی سرمایه اجتماعی را نوعی از سرمایه می‌داند که به آسانی مبادله نمی‌شود، دارای شخصی هیچ‌یک از افرادی که از آن سود می‌برند نیست، نتیجه فرعی فعالیت‌های دیگر است و در صورت استفاده بیشتر نه مستهلک، بلکه افزایش می‌یابد.

بورديو

استفاده خاص بورديو از مفهوم سرمایه اجتماعی برای درک این مسأله است که چگونه افراد از سرمایه اجتماعی استفاده می‌کنند تا وضعیت اقتصادی‌شان را در جوامع سرمایه‌داری استحکام بخشند. بورديو استدلال می‌کند که در چنین جوامعی، سرمایه اقتصادی منبع بسیار مهمی است و مسأله که وی به آن می‌پردازد این است که چگونه سرمایه اجتماعی و فرهنگی می‌تواند باعث افزایش سرمایه اقتصادی افراد شود (Winter, 2: 2002).

از این‌رو برای درک افکار بورديو در مورد سرمایه اجتماعی باید به خاطر داشته باشیم که توجه اصلی وی آن بوده است که به درک سلسله‌مراتب اجتماعی برسد. بورديو نیز همانند وبر معتقد است که برای درک این سلسله‌مراتب تنها توجه به وضعیت اقتصادی افراد گروه‌ها کافی نیست و باید علاوه بر آن به وضعیت اجتماعی و فرهنگی آن‌ها نیز توجه نمود. وی سرمایه اجتماعی را چنین تعریف می‌نماید: «سرمایه اجتماعی عبارت است از مجموع منابع فیزیکی یا غیر فیزیکی در دسترس فرد یا گروهی که دارای شبکه نسبتاً بادوامی از ارتباطات نهادینه‌شده با آشنایی‌های دوجانبه و محترم هستند» (فیلد، ۱۳۸۵: ۲۳-۲۴).

طبق استدلال پی‌یر بورديو، سرمایه اجتماعی، «انباشت منافع بالفعل و بالقوه‌ای است که مربوط به داشتن شبکه‌ای نسبتاً پایدار از روابط کم‌وبیش نهادی شده از آشنایی و شناخت متقابل است» (۱۹۸۶). وی سرمایه اجتماعی را نه یک شیء واحد بلکه انواع چیزهای گوناگونی می‌داند که اولاً شامل جنبه‌ای از یک ساخت اجتماعی‌اند و ثانیاً کنش‌های افراد را که درون ساختار اجتماعی هستند، تسهیل کرده و آن‌ها را در جهت نیل به هدف‌های معین یاری می‌کند (کلمن، ۱۳۷۷: ۴۶۲).

نان لین

مفهوم سرمایه اجتماعی را به‌مثابه منابع نهفته در ساختار اجتماعی تعریف می‌کند که با کنش‌های هدفمند قابل دسترس برای افراد است (لین، ۱۹۹۹: ۷). لین منابع نهفته و موقعیت‌های شبکه‌ای را دو عنصر مفهومی سرمایه اجتماعی قلمداد می‌کند. وی سرمایه اقتصادی و سرمایه انسانی را شکل‌های شخصی سرمایه می‌نامد، حال آنکه برای

سرمایه اجتماعی عنوان «دارایی ارتباطی» را به کار می‌برد. سرمایه‌گذاری در این شکل سرمایه نه بر روی فرد، بلکه بر روی روابط صورت می‌گیرد. (لین، ۲۰۰۱: ۲۰). لین، از دیگر صاحب‌نظران عرصه سرمایه اجتماعی، بر منافع سرمایه اجتماعی متمرکز شده و انگیزه کسب سود را مهم‌ترین عامل اقدام افراد به سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی می‌داند. وی در قالب نظریه منابع اجتماعی، سرمایه اجتماعی را به‌مثابه منابع نهفته در ساختار اجتماعی تعریف کرده (بین ۱۹۹۹، ۱: ۷) و بدین ترتیب دو عنصر مفهومی مهم سرمایه اجتماعی را منابع نهفته و موقعیت‌های شبکه‌ای قلمداد می‌کند. سرمایه اجتماعی اغلب به‌عنوان سرمایه و منابعی تعریف شده است که افراد و گروه‌ها از طریق پیوند با یکدیگر می‌توانند به دست آورند. سرمایه اجتماعی نوعی سرمایه‌گذاری در روابط اجتماعی است که افراد به‌واسطه درگیر شدن در شبکه و تعاملات اجتماعی، منافع مورد انتظار خود را تولید می‌کنند (لین، ۲۰۰۱).

سؤال‌های پژوهش

- ۱- وضعیت سرمایه اجتماعی و مؤلفه‌های آن از دیدگاه دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا چگونه است؟
- ۲- مؤلفه‌های سرمایه اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا در مقایسه با دانشجویان دانشگاه‌های کشور چگونه است؟

فرضیه پژوهش

میزان سرمایه اجتماعی برحسب مؤلفه‌های آن (ارتباطات و تعاملات، اعتماد و تعهدات و شبکه‌سازی‌ها و ...) در دانشگاه بوعلی سینا با سطح ملی تفاوت معناداری دارد.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش به روش پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش، دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا می‌باشند. این مطالعه بخشی از یک مطالعه بزرگ‌تر بوده است که در سطح دانشگاه‌های کشور و از جمله دانشگاه بوعلی سینا نیز اجرا شده است. از تعداد حدود ۱۵۰۰۰ دانشجوی دوره کارشناسی و بالاتر، تعداد ۲۹۰ نفر از دانشجویان دانشگاه نیز با استفاده از نمونه‌گیری طبقاتی متناسب مورد نمونه‌گیری قرار گرفتند. در این شیوه نمونه‌گیری، تعداد دانشجویان دانشکده‌های مختلف به تفکیکی براساس جنسیت و رشته مشخص شدند و سپس متناسب با حجم هر دانشکده و به نسبت جنسیت و رشته از دانشجویان پرسش‌نامه تکمیل گردید. حجم نمونه با استفاده فرمول کوکران و بعد از پیش برآورد واریانس صفت مورد

¹ Lin

محاسبه قرار گرفته است. به این شکل که ابتدا تعداد ۳۰ پرسشنامه به صورت پیش‌آزمون انجام شد و پیش‌برآورد واریانس سرمایه اجتماعی انجام شد و سپس در فرمول کوکران قرار داده شد. از پرسشنامه محقق ساخته برای سنجش متغیر سرمایه اجتماعی بهره گرفته شده است.

برای سنجش سرمایه اجتماعی ۱۸ بعد از ابعاد سرمایه اجتماعی به شرح زیر مورد اندازه‌گیری قرار گرفته است. این مؤلفه‌ها شامل: عضویت در نهادها و گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، میزان مشارکت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، اعتماد میان فردی به استادان، اعتماد میان فردی به دوستان، اعتماد نهادی و تعمیم‌یافته به دانشگاه، اعتماد به منابع کسب‌خبر، تعهدات اخلاقی و پایبندی به هنجارها، تعامل علمی بین دانشجویان، تعامل بین استاد و دانشجو، ارتباط دانشجو و ساختار دانشکده، ارتباط دانشجو و فضای آکادمیک، شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دبیرستانی، شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دانشگاه، احساس امنیت اجتماعی در محیط دانشگاه، احساس امنیت اجتماعی در محیط دانشگاه شاخص، حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی دانشجو، احساس همدلی، روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی و امید نسبت به آینده بوده است.

یافته‌ها

براساس یافته‌های پژوهش، ۴۹/۳ درصد پاسخ‌گویان را زن و ۵۰/۷ درصد آن‌ها را مردان تشکیل داده‌اند. نتایج توصیفی نشان می‌دهد بیش از ۸۴ درصد از افراد مورد مطالعه مجرد و ۱۴/۱ درصد متأهل می‌باشند. میانگین سن پاسخ‌گویان مورد مطالعه ۲۳/۵۴ سال می‌باشد. از نظر وضعیت اشتغال، ۸۶/۹ درصد پاسخ‌گویان بیکار، ۹/۲ درصد به صورت پاره‌وقت و ۳/۹ درصد به صورت تمام‌وقت شاغل هستند. از نظر شغل ۱۶/۱ درصد از پاسخ‌گویان معلم و فرهنگی، ۶/۲۲ درصد کارمند، ۴۸/۴ درصد آزاد هستند. همچنین کارشناس، استاد دانشگاه، خبرنگار و فیلم‌ساز هر کدام ۳/۲ درصد از فراوانی را به خود اختصاص داده‌اند.

بررسی توزیع فراوانی پاسخ‌گویان برحسب ارتباط شغل پاسخ‌گو با رشته تحصیلی نشان می‌دهد که حدود ۱۷/۸ درصد پاسخ‌گویان اظهار کرده‌اند که شغلشان با رشته تحصیلی آن‌ها ارتباط دارد، ۲۲.۲ درصد اعلام کرده‌اند تا حدودی این ارتباط وجود دارد، در صورتی که ۶۰ درصد اعلام کرده‌اند که بین شغل و رشته تحصیلی‌شان هیچ ارتباطی وجود ندارد. گروه تحصیلی ۳۷/۹ درصد از پاسخ‌گویان علوم انسانی، ۱۴/۱ درصد فنی مهندسی، ۲۰/۳ درصد علوم پایه، ۹/۰ درصد هنر و ۱۸/۶ درصد کشاورزی و دام‌پزشکی بوده است. همچنین ۵۹/۳ درصد از پاسخ‌گویان را دانشجویان دوره کارشناسی، ۴۰/۰ درصد دانشجویان کارشناسی ارشد و ۷ درصد را دانشجویان دکتری تشکیل داده بودند. بر مبنای اظهارات پاسخ‌گویان ۶/۲ درصد در شوراهای صنفی دانشجویی، ۸/۱ درصد در تشکلهای سیاسی، ۶/۹ درصد در ستادهای برگزاری انتخابات، ۱۵ درصد در کانون‌های ادبی، هنری و فرهنگی دانشجویی داخل دانشگاه، ۱۱/۶ درصد در انجمن‌های اسلامی دانشجویی، ۲۱ درصد در بسیج دانشجویی، ۱۳/۱ درصد در سازمان‌های غیردولتی نظیر انجمن‌های خیریه عضویت داشته‌اند. همچنین

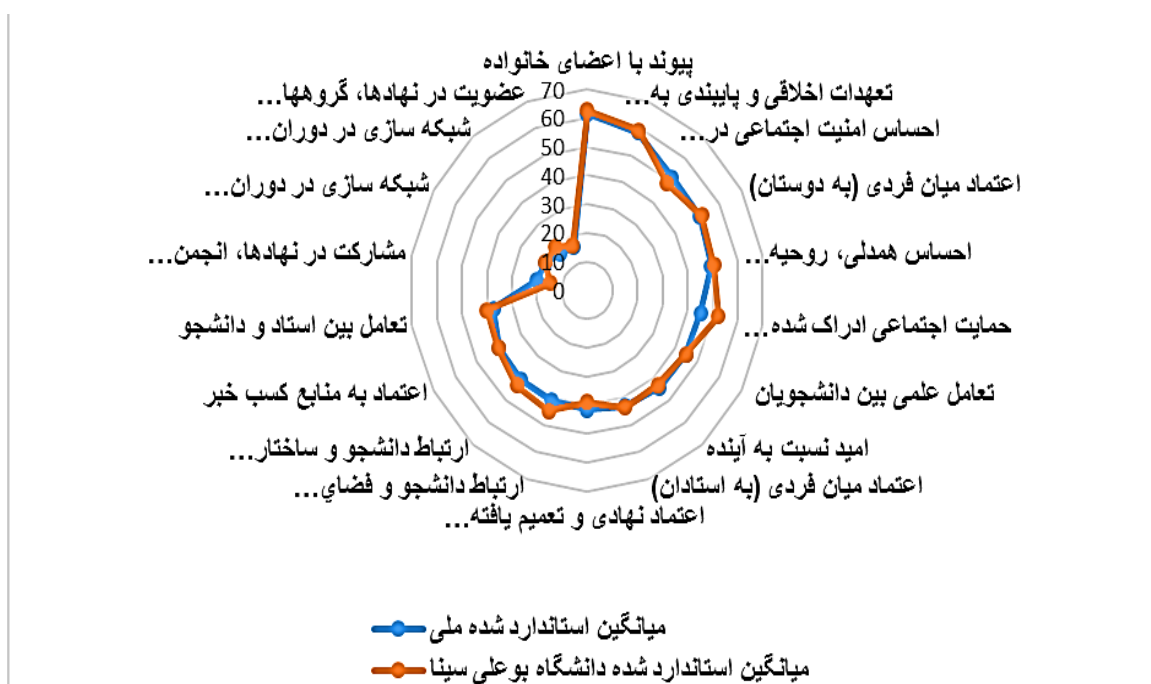
بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

۳۱/۳ درصد در انجمن‌های علمی و تخصصی رشته تحصیلی خود، ۲۲/۵ درصد در هیأت‌های مذهبی، ۳۳/۲ درصد در باشگاه‌ها و تیم‌های ورزشی، ۲۶/۱ درصد در فعالیت‌های جمعی دانشجویی، نظیر جلسات دعا و قرآن، مسافرت‌ها و کوه‌نوردی و ۲۸/۷ درصد در انجمن‌های علمی دانشجویی عضویت و فعالیت داشته‌اند.

نتایج توصیفی درباره سابقه عضویت در انجمن‌ها و سازمان‌ها نشان می‌دهد بیش از ۵۸ درصد از پاسخ‌گویان عضو در شوراهای صنفی دانشجویی سابقه عضویت نداشته‌اند، ۲۳/۹ درصد کم‌تر از یک سال، ۱۵/۲ کم‌تر از دو سال و تنها ۲/۲ درصد حدود سال سابقه عضویت داشته‌اند.

نمودار ۱، مقایسه میانگین‌های سرمایه اجتماعی دانشگاه بوعلی سینا را با سطح ملی نشان می‌دهد.

نمودار ۱. مقایسه میانگین استاندارد شده ملی با میانگین استاندارد شده دانشگاه بوعلی سینا

برای اینکه بدانیم آیا تفاوت میانگین‌های بین دانشگاه بوعلی سینا با سایر دانشگاه‌ها به لحاظ آماری معنادار است یا نه از آزمون t استفاده کرده‌ایم.

جدول ۲. نتایج آزمون T برای مقایسه وضعیت سرمایه اجتماعی در بین دانشگاه بوعلی سینای همدان با سطح ملی

انحراف میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد		
.0500	2.7426	2.443	3012	مطالعه سطح ملی دانشگاه	عضویت در نهادها و گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی
.1422	2.4211	2.254	290	دانشگاه بوعلی سینا	
.0938	5.1453	19.726	3012	مطالعه سطح ملی دانشگاه	میزان مشارکت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی
.4814	7.5039	14.844	243	دانشگاه بوعلی سینا	
.1129	5.9976	25.208	2821	مطالعه سطح ملی دانشگاه	اعتماد میان فردی به استادان
.3664	6.1090	25.381	278	دانشگاه بوعلی سینا	
.0907	4.8644	24.923	2877	مطالعه سطح ملی دانشگاه	اعتماد میان فردی به دوستان
.3264	5.4224	25.221	276	دانشگاه بوعلی سینا	
.0763	4.1306	15.388	2930	مطالعه سطح ملی دانشگاه	اعتماد به منابع کسب خبر (۸۳)
.2427	4.0682	14.740	281	دانشگاه بوعلی سینا	
.1221	6.3596	33.537	2713	مطالعه سطح ملی دانشگاه	اعتماد به منابع کسب خبر (۹۵)
.3662	5.9507	33.705	264	دانشگاه بوعلی سینا	
.1233	6.5666	42.396	2835	مطالعه سطح ملی دانشگاه	تعهدات اخلاقی و پایبندی به هنجارها
.3874	6.4244	42.975	275	دانشگاه بوعلی سینا	
.0751	4.0375	19.396	2890	مطالعه سطح ملی دانشگاه	تعامل علمی بین دانشجویان (پیوندهای اجتماعی)
.2353	3.9514	19.440	282	دانشگاه بوعلی سینا	

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

انحراف میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد		
.1072	5.7360	20.088	2864	مطالعه سطح ملی دانشگاه	تعامل بین استاد و دانشجو
.3474	5.7615	21.044	275	دانشگاه بوعلی سینا	
.0620	3.3197	12.144	2870	مطالعه سطح ملی دانشگاه	ارتباط دانشجو و ساختار دانشکده
.1944	3.2114	12.637	273	دانشگاه بوعلی سینا	
.0589	3.1725	12.213	2897	مطالعه سطح ملی دانشگاه	ارتباط دانشجو و فضای آکادمیک
.1939	3.2096	12.953	274	دانشگاه بوعلی سینا	
.1408	7.1523	6.824	2580	مطالعه سطح ملی دانشگاه	شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دبیرستانی
.4639	7.2915	6.927	247	دانشگاه بوعلی سینا	
.1358	6.9313	6.061	2606	مطالعه سطح ملی دانشگاه	شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دانشگاه
.5039	8.1400	7.046	261	دانشگاه بوعلی سینا	
.0684	3.6504	21.451	2845	مطالعه سطح ملی دانشگاه	احساس امنیت اجتماعی (شاخص ۹۵)
.2073	3.4938	20.546	284	دانشگاه بوعلی سینا	
.0660	3.5248	20.361	2851	مطالعه سطح ملی دانشگاه	احساس امنیت اجتماعی (شاخص 83)
.2121	3.5616	19.504	282	دانشگاه بوعلی سینا	
.1209	6.0503	18.980	2506	مطالعه سطح ملی دانشگاه	حمایت اجتماعی ادراک شده از سوی دانشجو
.4764	5.6971	21.979	143	دانشگاه بوعلی سینا	

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

انحراف میانگین	انحراف استاندارد	میانگین	تعداد		
.0660	3.5344	17.339	2866	مطالعه سطح ملی دانشگاه	احساس همدلی، روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی
.2152	3.6205	17.671	283	دانشگاه بوعلی سینا	
.0799	4.2553	19.306	2836	مطالعه سطح ملی دانشگاه	امید نسبت به آینده
.2757	4.6215	18.904	281	دانشگاه بوعلی سینا	

جدول ۳. نتایج آزمون T برای مقایسه وضعیت سرمایه اجتماعی در بین دانشگاه بوعلی سینای همدان با سطح ملی

		آزمون لون				
سطح معناداری	درجه آزادی	آماره T	sig	آماره f		
.۰/۲۵۹	۳۳۰۰	۱/۱۲۹	.۰/۱۹۱	۱/۷۱۲	فرض برابری واریانس‌ها	عضویت در نهادها و گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی
.۰/۰۰۰	۲۶۰/۶۷۷	۹/۹۵۵	.۰/۰۰۰	۷۶/۱۵۰	فرض نابرابری واریانس‌ها	میزان مشارکت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی
.۰/۶۴۷	۳۰/۹۷	-۰/۴۵۹	.۰/۲۹۶	۱/۰۹۲	فرض برابری واریانس‌ها	اعتماد میان فردی به استادان
.۰/۳۸۰	۳۱۸/۹۲۰	-۰/۸۷۹	.۰/۰۳۷	۴/۳۵۸	فرض نابرابری واریانس‌ها	اعتماد میان فردی به دوستان
.۰/۰۱۲	۳۲۰۹	۲/۵۱۵	.۰/۵۹۳	۰/۲۸۶	فرض برابری واریانس‌ها	اعتماد نهادی و تعمیم‌یافته به دانشگاه

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

۰/۶۸۱	۲۹۷۵	-۰/۴۱۲	۰/۲۳۵	۱/۴۱۲	فرض برابری واریانس‌ها	اعتماد به منابع کسب خیر (شاخص ۸۳)
۰/۸۸۲	۲۸۹۸	-۰/۱۴۸	۰/۸۷۷	۰/۰۲۴	فرض برابری واریانس‌ها	اعتماد به منابع کسب خیر (شاخص ۹۵)
۰/۱۶۳	۳۱۰۸	-۱/۳۹۶	۰/۷۰۹	۰/۱۳۹	فرض برابری واریانس‌ها	تعهدات اخلاقی و پایبندی به هنجارها
۰/۸۶۰	۳۱۷۰	-۰/۱۷۶	۰/۸۴۳	۰/۰۳۹	فرض برابری واریانس‌ها	تعامل علمی بین دانشجویان (پیوندهای اجتماعی)
۰/۰۰۸	۳۱۳۷	-۲/۶۳۹	۰/۷۰۶	۰/۱۴۲	فرض برابری واریانس‌ها	تعامل بین استاد و دانشجو
۰/۰۱۹	۳۱۴۱	-۲/۳۵۵	۰/۷۱۲	۰/۱۳۷	فرض برابری واریانس‌ها	ارتباط دانشجو و ساختار دانشکده
۰/۰۰۰	۳۱۶۹	-۳/۶۸۵	۰/۶۷۹	۰/۱۷۱	فرض برابری واریانس‌ها	ارتباط دانشجو و فضای آکادمیک
۰/۸۲۹	۲۸۲۵	-۰/۲۱۶	۰/۸۰۴	۰/۰۶۱	فرض برابری واریانس‌ها	شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دبیرستانی
۰/۰۶۰	۲۹۸/۹۷۵	-۱/۸۸۸	۰/۰۰۰	۱۴/۵۳۴	فرض نابرابری واریانس‌ها	شبکه‌سازی در دوران دانشگاه
۰/۰۰۰	۳۱۲۷	۴/۰۰۰	۰/۴۴۹	۰/۵۷۴	فرض برابری واریانس‌ها	احساس امنیت اجتماعی (۹۵)
۰/۰۰۰	۳۱۳۱	۳/۸۹۴	۰/۲۵۹	۱/۲۷۵	فرض برابری واریانس‌ها	احساس امنیت (۸۳)

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

۰/۰۰۰	۲۶۴۷	-۵/۷۸۳	۰/۲۳۷	۱/۳۹۷	فرض برابری واریانس‌ها	حمایت اجتماعی ادراک‌شده از سوی دانشجو
۰/۱۳۳	۳۱۴۷	-۱/۵۰۴	۰/۴۳۲	۰/۶۱۸	فرض برابری واریانس‌ها	احساس همدلی، روحیه جمعی و همبستگی اجتماعی
۰/۱۳۴	۳۱۱۵	۱۴۹۸	۰/۱۵۶	۲/۰۱۷		امید نسبت به آینده

تفاوت میانگین عضویت در نهادها و گروه‌ها و شبکه‌های اجتماعی، اعتماد میان فردی به استادان، اعتماد میان فردی به دوستان مطالعه ملی با دانشگاه بوعلی سینا معنادار نبود. اختلاف میانگین میزان مشارکت سیاسی، اجتماعی اقتصادی سطح مطالعه ملی برابر با ۱۹/۷۲۶ و دانشگاه بوعلی سینا ۱۴/۸۴۴ گزارش شده است و این میزان تفاوت میانگین‌ها معنادار می‌باشد. همچنین اعتماد نهادی و تعمیم‌یافته (به دانشگاه) حاکی از آن است که سطح معناداری آزمون لون (۵۹۳/۰) از $a = 0.05$ بیشتر می‌باشد که با پذیرفتن فرض برابری واریانس دو گروه، با 0.95 اطمینان رابطه بین متغیرها معنادار می‌باشد؛ بنابراین تفاوت میانگین اعتماد نهادی و تعمیم‌یافته به دانشگاه بوعلی سینا معنادار است. تفاوت میانگین مؤلفه‌های (اعتماد به منابع کسب خبر «۸۳»)، (اعتماد به منابع کسب خبر «۹۵»)، تعهدات اخلاقی و پایبندی به هنجارها، تعامل علمی بین دانشجویان ناشی از تصادف بوده است.

میانگین تعامل بین استاد و دانشجو مطالعه ملی ۲۰.۰۸ و دانشگاه بوعلی سینا ۲۱.۰۴، ارتباط دانشجو و ساختار دانشکده در مطالعه ملی ۱۲.۱۴ و دانشگاه بوعلی سینا ۱۲.۶۳ و ارتباط دانشجو و فضای آکادمیک مطالعه ملی ۱۲.۲۱ و دانشگاه بوعلی ۱۲.۹۵ می‌باشد. گرچه میزان تفاوت‌های مشاهده‌شده در میانگین‌ها کم می‌باشد، اما نتایج حاکی از معنادار بودن اختلاف میانگین‌ها دارد؛ درحالی‌که تفاوت میانگین‌های شبکه‌سازی در دوران تحصیلات دبیرستانی و شبکه‌سازی در دوران دانشگاه معنادار نمی‌باشند.

نتایج نشان می‌دهد که سطح معناداری آزمون لون (احساس امنیت اجتماعی شاخص ۴۴۹(۹۵) از $a = 0.05$ بیشتر بوده و فرض برابری واریانس دو گروه را می‌پذیرد که با توجه به سطح معناداری $(sig = 0.000)$ ، رابطه بین دو متغیر معنادار می‌باشد. میانگین احساس امنیت اجتماعی سطح مطالعه ملی (۲۱.۵۱) با دانشگاه بوعلی سینا (۲۰.۵۴۶) متفاوت بوده و معنادار می‌باشد. همچنین تفاوت میانگین احساس امنیت اجتماعی شاخص ۸۳) سطح مطالعه ملی (۲۰.۳۶) با دانشگاه بوعلی سینا (۱۹.۵۰۴) نیز معنادار می‌باشد.

با توجه به مقدار سطح معناداری آزمون لون (حمایت اجتماعی ادراک‌شده از سوی دانشجو) $(sig = 0.237)$ که فرض برابری واریانس دو گروه را می‌پذیرد و مقدار سطح معناداری $(sig = 0.000)$ کم‌تر از آلفای مورد نظر تحقیق بوده، پس رابطه بین متغیرها معنادار می‌باشد و تفاوت میانگین‌ها حاصل تصادف نیست.

بررسی وضعیت سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه بوعلی سینا و مقایسه آن با سطح ملی

اسماعیل بلالی، علی محمد قدسی، جواد افشارکهن، محمد تقی سبزه‌ای

اختلاف میانگین‌های احساس همدلی، روحیهٔ جمعی و همبستگی اجتماعی و امید نسبت به آینده بین مطالعهٔ ملی و دانشگاه بوعلی سینا معنادار نبود.

نتیجه‌گیری

سرمایهٔ اجتماعی به‌عنوان ابزاری برای حفظ پیوند جوانان و دانشجویان با دیگران و نگه‌داشت آن‌ها در جامعه و دور کردن آن‌ها از آسیب‌های اجتماعی ارزش وافر برای مطالعه دارد. مطالعهٔ وضعیت موجود بدون در نظر گرفتن وضعیت بقیه ارزش‌افزوده خوبی ندارد. مادامی که مقایسه اجتماعی وجود نداشته باشد، امکان قضاوت در مورد پیشرفت و پسرفت چندان معنایی ندارد. در فرآیند مقایسه است که مشخص می‌شود یک مجموعه از سایر مجموعه‌ها عقب‌تر است یا جلوتر و می‌توان راجع به علت عقب ماندن یا جلوتر بودن مجموعه صحبت نمود. در هیچ کدام از مطالعات انجام‌شده در دانشگاه‌ها چه در ایران و چه در بقیه نقاط دنیا، مطالعه‌ای که یک دانشگاه را در مقایسه با کل دانشگاه‌ها مورد مطالعه قرار دهد، وجود نداشت. این مطالعه بر اساس این، واجد دو نوآوری است. اول اندازه‌گیری میزان سرمایهٔ اجتماعی در بافت دانشگاه در سطح کشور. دوم، مقایسهٔ دانشگاه بوعلی با این تراز ملی دانشگاهی؛ امری که در مطالعات موجود بدان پرداخته نشده است. همچنین اعتماد به خود دانشگاه و اعضای درون آن در واحدهای مختلف نیز مورد بررسی قرار گرفته است که در اغلب مطالعات بدان اهتمام نکرده‌اند. تنها مطالعه‌ای که به اعتماد به دانشگاه توجه کرده است مطالعه (Oranye, Ezeah & Ahmad, 2017) است. در مطالعهٔ Jensen & Jetten (2015) هم بر تعاملات پیوندی با مریبان تأکید شده است که در این مطالعه اساتید مد نظر بوده‌اند. یافته‌های مطالعه نشان داد که در مجموعه‌ای از متغیرها، مسئولین دانشگاه بایستی اهتمام ویژه‌ای برای ترمیم کاستی‌ها و جبران ضعف‌ها داشته باشند. احساس امنیت در معنای کلی در دانشگاه بوعلی پایین‌تر از سطح کشور است. راهکارهای افزایش این احساس امنیت بایستی مورد توجه قرار گیرند. رغبت دانشجویان با فعالیت‌های مدنی و به‌ویژه مشارکت اجتماعی - سیاسی پایین‌تر از کل کشور است. باید علت کاستی در این زمینه به‌ویژه در حوزهٔ امکان دادن به این فعالیت‌ها بررسی شود. خط‌مشی‌ها اصلاح شود و اگر بی‌انگیزگی از طرف دانشجویان است، دلایل آن در ساختار دانشگاه شناسایی شوند. اعتماد به مجموعه دانشگاه نیز پایین است. اگر سه متغیر را در کنار هم بگذاریم، باید اذعان کنیم ارتقاء اعتماد، امنیت و مشارکت در دانشگاه بوعلی نیاز به چاره‌اندیشی دارد. البته در سطح ساختار دانشکده و استادان این اعتماد بهتر است.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسندهٔ مسؤول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- باقری یزدی، هانیه السادات (۱۳۹۰) رابطه سرمایه اجتماعی با خطرپذیری در دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی تهران، فصلنامه علمی-پژوهشی رفاه اجتماعی، سال یازدهم، شماره ۴۱: ۲۵۰-۲۲۳.
- بیدختی و همکاران (۱۳۹۱) بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر رضایت تحصیلی دانشجویان دانشگاه گرگان، دوفصلنامه مطالعات برنامه‌ریزی آموزشی، سال دوم، شماره سوم: ۱۳۸-۱۰۷.
- بیکر، واین (۱۳۸۲)، مدیریت و سرمایه اجتماعی، ترجمه سید مهدی الوانی و محمدرضا ربیعی، تهران: انتشارات سازمان مدیریت صنعتی.
- پاتنام، رابرت (۲۰۰۲)، دموکراسی و سنت‌های مدنی، ترجمه محمدتقی دل‌فروز، تهران: نشر سلام.
- تحقیقی، امیرحسین (۱۳۸۲)، «سرمایه اجتماعی، دولت و نهادها در ایران»، اندیشه صادق، شماره ۱۱ و ۱۲.
- تمنا، سعید و صمدی، سمیه (۱۳۹۵)، رابطه سرمایه فرهنگی و سرمایه اجتماعی با میزان آگاهی دانشجویان از فرهنگ دانشگاهی، فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی، دوره ۲۲، شماره ۱: ۱۲۶-۹۹.
- حسینی، سیدامیرحسین، علمی، زهرا (میلا)، و شارع پور، محمود. (۱۳۸۶). رتبه‌بندی سرمایه اجتماعی در مراکز استان‌های کشور. رفاه اجتماعی، ۷(۲۶): ۸۴-۵۹.
- سرکارآرانی، محمدرضا. (۱۳۸۰). از جستجوی دانش به سوی خلق دانش - چالش در دو دهه اخیر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ژاپن-. (e711741). فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ۷(۱). doi: 10.22034/irphe.2001.711741
- رضایی، فاطمه؛ یاسری، مهدی؛ جهانگیری، لیلا؛ نجات، سحرناز (۱۳۹۵) بررسی سرمایه اجتماعی در دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی جهرم در سال ۱۳۹۳، مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان، (۴)۱۵: ۳۰۶-۲۹۵.
- عباسی اسفجیر، اصغر و اسفندیاری، مجتبی (۱۳۹۶)، بررسی تأثیر سرمایه اجتماعی بر مشارکت سیاسی دانشجویان (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد ساری)، دوفصلنامه مشارکت و توسعه اجتماعی، دوره ۲، شماره ۴: ۷۸-۴۷.

- فوکویاما، فرانسیس (۱۹۹۵)، سرمایه اجتماعی و حفظ آن، ترجمه غلام عباس توسلی، تهران: نشر جامعه ایرانیان.
- فیلد، جان (۱۳۸۵). «سرمایه اجتماعی»، ترجمه جلال متقی، تهران، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- کلمن، جیمز (۱۹۹۰)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: انتشارات نشر نی.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری، چاپ اول، تهران: نشر نی.
- مرشدی، ابوالفضل و شیرینی، حامد (۱۳۸۷)، مقایسه سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه تهران و اعضای کانونهای فرهنگی و هنری دانشگاههای شهر تهران، مجله جامعه‌شناسی ایران، دوره نهم، شماره ۳ و ۴: ۲۲۵-۱۹۴.
- مظلوم خراسانی، محمد و اصغر پور ماسوله، احمدرضا (۱۳۸۴)، سنجش میزان سرمایه اجتماعی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی مشهد در سال تحصیلی ۱۳۸۳-۴ و عوامل مؤثر بر آن، مجله علوم اجتماعی دانشکده ادبیات و علوم انسانی دانشگاه فردوسی مشهد: ۲۱۵-۱۹۳.
- Bolino, M. C., Turnley, W. H., & James M. Bloodgood. (2002). Citizenship Behavior and the Creation of Social Capital in Organizations. *The Academy of Management Review*, 27(4), 505-522. <https://doi.org/10.2307/4134400>
- Coleman, J. S. (1988). Social Capital in the Creation of Human Capital. *American Journal of Sociology*, 94(1), S95-S120. <http://www.jstor.org/stable/2780243>
- Kreuter, M. W., & Lezin, N. (2002), Social Capital Theory: Implications for community-based health promotion, *Emerging Theories in Health Promotion Practice and Research*, San Francisco: Jossey-Bass, pp. 254-288.
- Putnam, R. Bowling alone: America's declining social capital. *J Democ* 1995; 6: 65-78
- Putnam RD. Making democracy work. Civic traditions in modern Italy. Princeton, Nj, Princeton University Press. 1993
- Frank Neri, Simon Ville, Social capital renewal and the academic performance of international students in Australia, *The Journal of Socio-Economics*, Volume 37, Issue 4, 2008, Pages 1515-1538, <https://doi.org/10.1016/j.socrec.2007.03.010>.
- Sun Y. The Contextual Effects of Community Social Capital on Academic Performance. *Soc Sci Re* 1999; 28(4):403-26

Martin ND. Social capital, Academic Achievement, and Postgraduation Plans at an Elite, private. *Sociological Perspectives* 2009: 52(2): 185-210

Putnam, R. D. (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*, New York, London, Simon & Schuster.

Putnam, R. D., Goss, K. A. (2002), Introduction. In *contemporary Society*, Oxford University Press.

Shafer, N.J., & Danil, M. (2008). *Conceptual foundations of social capital*.

Lin, N. (2001). *Social capital. A theory of social structure and action*. Cambridge: Cambridge University Press.

Fukuyama, F. (1997), *Trust: The Social Virtues and the Creation of prosperity*, Free Press, New York.

Lin, N. (1999), *Building a Network Theory of Social Capital*. In Nam Lin, Katern Cook and Ronald S. Burt, *Social Capital: Theory and Research*. New York: Adline de Gruyter.

Bourdieu, P. (1986), *The Forms of Capital*, in J. Richardson (ed.) *Handbook of Theory and Research for Sociology of Education*, N. Y. Greenwood Press.

Winter. Ian (2000), *Theorized Understand of Family life and Social Capital*, Australian Institute of family Studies, Working Paper, No21, Sited in: www.aifs.org.au

Oranye, N.O., Ezeah, P. & Ahmad, N. Elements of Social Capital and Academic Performance of Undergraduate Students. *Soc Indic Res* **131**, 305–319 (2017). <https://doi.org/10.1007/s11205-016-1249-x>

Jensen DH, Jetten J. Bridging and bonding interactions in higher education: social capital and students' academic and professional identity formation. *Front Psychol.* 2015 Feb 13;6:126. doi: 10.3389/fpsyg.2015.00126. PMID: 25762954; PMCID: PMC4327419.

Investigating the status of social capital of students at Bu-Ali Sina University and comparing it with the national level

Esmaeel Balali*¹, Ali Mohammad Ghodsi², Javad Afshar Kohan³, Mohammad Taghi Sabzehi⁴

Date Received:

20 May 2025

Date Accepted:

25 July 2025

Keywords:

Social capital, social trust, sense of security, Bu Ali University.

Abstract

Social capital is more important than other capitals in society as a facilitator of individual and social action. Social capital is a very valuable tool for combating social deficiencies. High levels of social capital in young people and adolescents can reduce their risk of social harm and improve their health. In order to investigate the level of social capital among students of Bu Ali Sina University and compare it with other universities (national level), a sample of 290 students of this university was selected using stratified sampling and surveyed. Using a researcher-made questionnaire and measuring 18 dimensions of social capital, the social capital variable was measured. The results of the study show that the level of political and social participation of students of Bu Ali Sina University is lower than other universities. Institutional and generalized trust (in the university) is higher at the national level than at Bu-Ali Sina University, which means that trust in the university is lower in this complex compared to other universities. Interaction between professor and student, student and faculty structure, student-academic atmosphere, perceived social support, Bu-Ali University has a better situation than other universities. In terms of feeling safe, the average of Bu Ali University students is lower than other universities.

¹ Associate Professor, Sociology, Economics and Social Sciences, Bu - Ali Sina University, Hamedan, Iran

² Associate Professor, Sociology, Economics and Social Sciences, Bu - Ali Sina University, Hamedan, Iran

³ Associate Professor, Sociology, Economics and Social Sciences, Bu - Ali Sina University, Hamedan, Iran

⁴ Assistant Professor, Sociology, Economics and Social Sciences, Bu - Ali Sina University, Hamedan, Iran